

OMGEVINGSANALYSE COVID-19

Analyseperiode 11:00 uur d.d. 16 maart – 11:00 uur d.d. 17 maart

(BZK) | Met input van VWS, J&V, BZ, FIN, BZK, IenW, OCW, SZW, EZK, LNV en Defensie.

10.2e

De ringen staan onderaan.

Samenvatting

- De toespraak van premier Rutte bepaalt grotendeels het mediabeeld. Het is positief ontvangen en zijn boodschap wordt breed overgenomen.
- Media spreken van een 'historische tv-toespraak' en van een 'moeilijke en zware boodschap aan alle Nederlanders.'
- Media schetsen een beeld dat het land zich moet opmaken voor het virus dat 'velen gaat raken'. Er is een nieuwe realiteit: 'het virus blijft'.
- Veel lof voor alle mensen in vitale sectoren waaronder ook de zorg -media steken hen een hart onder de riem. Groot gevoel van saamhorigheid; 'we moeten dit met z'n allen doen', komt veel terug.
- Steeds meer ondernemersorganisaties waarschuwen voor faillissementen. Ze vragen om noodfondsen, uitstel van het betalen van belastingen, versoepeling van de steunmaatregelen en vermindering van administratieve lasten. Nu ook noodkreten uit de landbouwsector en de retail. Ook de bouwsector begint de gevolgen te merken.
- Veel aandacht gaat uit naar steunmaatregelen voor bedrijven. Zo zijn er veel vragen over werktijdverkorting en is er veel aandacht voor de positie van mensen die niet in loondienst werken, maar die wel in de problemen komen door het coronavirus. Media kondigen aan dat het kabinet vandaag met een kanon aan maatregelen komt om bedrijven en ondernemers te steunen.
- Daarnaast aandacht voor kinderopvang. Er is onduidelijkheid over de voorwaarden waar mensen aan moeten voldoen om gebruik te mogen maken van kinderopvang: moeten beide ouders een beroep hebben in de vitale sector en welke beroepen vallen daar precies onder? Ook is er onduidelijkheid over de kosten. Kinderopvanginstellingen stellen zich coulant op: 'het is voor iedereen zoeken'.
- Er vindt nog weinig opvang plaats van kinderen op scholen. Scholen zijn wel druk bezig met het voorbereiden van onderwijs op afstand.
- Minister Bijleveld zegt dat Defensie zich voorbereidt om indien nodig hulp te bieden (o.a. medische zorg, opvangplekken en ordehandhaving).

Karakterisering berichtgeving

- Alle Journaals en de ochtendbladen openen in woord en beeld met de toespraak van Rutte. De kranten dat Rutte het land erop voorbereid dat het coronavirus 'velen gaat raken' (Trouw), dat er de nieuwe realiteit is dat 'het virus blijft' (NRC), dat er 'geen snelle uitweg' is (De Telegraaf) en we met het virus moeten 'leren leven' (de Volkskrant). Kranten benadrukken dat de gekozen weg om het virus geleidelijk te laten verspreiden (om groepsimmunitet te creëren) 'pijnlijk' is en een lange weg zal vergen waarbij de zomer mogelijk 'enig respijt' biedt (de Volkskrant). Teneur is dat Rutte zich een staatsman heeft getoond.
- Naast veel zorgen over inkomsten en werkgelegenheid, klinkt er ook waardering door voor de maatregelen die het kabinet neemt om bedrijven en ondernemers te steunen. Het beeld in de media is dat het kabinet er hard aan werkt om de schade ook op dit terrein zoveel mogelijk te beperken.
- Opnieuw worden alle media volledig gedomineerd door berichtgeving over het corona-virus. De focus in de journaals en ochtendkranten ligt op de toespraak van premier Rutte, die overwegend positief wordt ontvangen door zowel politiek (regering en oppositie) als media (commentaren).

- In totaal hebben 7,6 miljoen tv-kijkers gekeken naar de toespraak van Rutte. Ruim 5,4 mln keken naar NPO 1, blijkt uit cijfers van de Stichting Kijkonderzoek. Op RTL Nieuws keken ruim 1,6 mln mensen. Op SBS 6 trok de speech 484.000 kijkers. Volgens NOS is nog niet bekend hoeveel mensen via internet keken.
- Het AD kopt: "Geef ze vanavond een APPLAUS." De krant stelt de lezers voor de voorpagina voor het raam te hangen.
- Nieuwsmedia berichten over de situatie op de financiële markten en de economische maatregelen die worden genomen op internationaal niveau.
- Internationaal gaat het vooral over het sluiten van binnen- en buitengrenzen van Europa.
- Veel aandacht in de media voor de gesloten scholen en kinderopvanglocaties. Er zijn verscheidene reportages op scholen en bij ouders thuis, waarin wordt geschetst hoe zij ermee omgaan. Daarnaast aandacht voor de overgang naar het online lesgeven.
- In NRC Next en bij BNR interviews met minister van Engelshoven over de maatregelen voor de culturele sector. Ze zegt dat ze gaat zorgen dat de culturele sector deze tijd door gaat komen en noemt de maatregelen waaraan ze denkt voor de sector en de zzp'ers.

SISOS (Slachtoffers - Identiteiten – Schade - Oorzaken - Scenario's)

Slachtoffers

- Volgens de laatste cijfers van het RIVM zijn er 1413 besmettingen.
- In totaal zijn er nu 24 mensen gestorven. De gemiddelde leeftijd is 79 jaar.

Scenario's

- Minister Bijleveld (Defensie) zei in een interview met De Telegraaf dat Defensie scenario's voorbereidt en klaarstaat met o.a. opvangplekken, noodhospitaals, intensive care-bedden op marineschepen, quarantaineplekken en diverse noodvoorzieningen. Daarnaast kunnen militairen indien nodig helpen bij het handhaven van de orde. Defensie houdt zich hierbij ook aan de coronamaatregelen (met o.a. afgelaste oefeningen als gevolg) om te voorkomen dat militairen zelf besmet raken. Ze benadrukte dat de ondersteuning van Defensie nog niet gevraagd is en dat de civiele autoriteiten de crisis vooralsnog de baas kunnen.

Verwachte schade voor het bedrijfsleven

- Volgens LTO, brancheorganisatie van de landbouw, is er voor 2 miljard aan schade in vooral de glastuinbouw, de sierteelt en de boomkwekerij. Greenports Nederland raamt de schade in de tuinbouw voor de komende twee maanden op circa 5 miljard euro.
- Busvervoer Nederland becijfert de omzet die de komende maanden wordt misgelopen op minimaal 400 miljoen euro.

Schade

- Minister Van Engelshoven schat dat de gemiste inkomsten in de kunstsector rond de 60 tot 100 miljoen euro per week liggen door het coronavirus.

Informatiebehoefte

Zorg

- VWS-webcare krijgt kritiek binnen van mensen die het gekozen scenario afdoen als 'menselijk experiment'.
- Bij het RIVM zijn gisteren 228 telefoontjes en 789 mails binnen gekomen. Op social media zijn in totaal 17.373 berichten binnengekomen. Veel gestelde vragen zijn: Hoeveel mensen worden er per dag getest? Hoeveel mensen zijn weer beter? Mag ik nog buiten wandelen/hardlopen? Mogen kinderen buiten spelen? Mogen kappers doorwerken? Wie zijn de kwetsbare groepen? Wat betekenen immuniteit en groepsimmuniteit?

- Zo'n 2.400 mensen hebben gisteren gebeld naar het informatienummer van het Rode Kruis, speciaal voor de kwetsbaarste mensen. Vooral ouderen bellen naar het nummer. Zij willen graag een luisterend oor of advies (kan ik de hond uitlaten, naar de kapper, enz.)
- De speciale hulplijn van ouderenbond ANBO wordt platgebeld. Er komen honderden telefoontjes binnen. Mensen vragen zich af wat de uitbraak van het virus voor hen betekent. De bond ziet ook ouderen die in een isolement raken, of in de war zijn omdat ze niet over goede informatie beschikken.

Economische gevolgen

- Het CPB komt toch met een extra doorrekening van de economische gevolgen van de coronacrisis. Hoe groot de schade precies uitpakt, hangt af van hoe lang de crisis duurt.
- FD vraagt zich af hoe Air France-KLM te redden is van de ondergang. Het Nederlandse kabinet zegde al enkele keren steun toe aan Air France-KLM, zonder concrete toezeggingen te doen overigens. In Frankrijk wordt gesproken over nationalisatie.
- De financiële situatie van pensioenfondsen verslechtert met de dag, stelt De Telegraaf. Volgens een berekening van pensioenexpert Piet Rietman van het economische bureau van ABN Amro is de gemiddelde dekkingsgraad nu 83%. Van tussentijdse kortingsdreiging is geen sprake, stelt minister Koolmees (SZW).
- Het nieuwe coronaloket voor ondernemers van KVK loopt storm. Sinds donderdag het loket live was, kwamen duizenden telefoontjes binnen. Veel van de vragen gaan over financiële kwesties en gebrek aan liquiditeit en hoe ondernemers gebruik kunnen maken van nieuwe faciliteiten.

Openbaar vervoer

- Enkele vragen in de sociale media over openhouden OV en toestaan van binnenkomende vluchten uit risicolanden op Schiphol:
  - 'Hoe past het openhouden van het openbaar vervoer binnen de maatregelen van sociale onthouding door mensen en gecontroleerde verspreiding van het coronavirus?'
  - 'Waarom landen er nog steeds vluchten uit de #corona hotspot #Iran op Schiphol? Of past dat ook in het #groepsimmunititeit beleid?'

Kinderopvang

- Er is nog onduidelijkheid over de vraag welke beroepen precies onder de vitale sectoren vallen.
- Op sociale media worden veel vragen gesteld over de kosten van de kinderopvang. De oproep van SZW om de volle mep te betalen kan zowel op steun als op kritiek rekenen. Aan de ene kant snapt men dat alles doorbetaald moet worden, wil het blijven bestaan. Aan de andere kant: wie draait er op voor de kosten van kinderopvang voor ouders zonder vitaal beroep of zzp-érs?

Arbeidsmarkt

- Veel media publiceren vragen & antwoorden over werktijdverkorting.
- Op sociale media wordt gevraagd waar mensen die door het coronavirus zonder werk zijn komen te zitten recht op hebben. Ook worden webinars aangeboden waarin je snel leert hoe je makkelijk en efficiënt (samen)werkt vanuit huis. Er worden tips gedeeld en praktische vragen gesteld over het thuiswerken.

Reisadviezen

- Op social media (met name FaceBook) veel vragen van burgers over reisadviezen en de terugreismogelijkheden vanuit verschillende landen. Ook vragen burgers of het verstandig is om een op dit moment geplande reis te ondernemen.

Waarneembaar gedrag (schadebeperking)

Algemeen publiek

- Op sociale media gaat een oproep tot applaudiseren rond voor de hulpverleners. Iedereen wordt gevraagd om vanavond vanaf 20.00 uur drie minuten lang te klappen voor alle hulpverleners.

- Veel mensen delen via de social media alternatieven voor de sportschool.
- Bij de milieustraten in Zeeland is sprake van topdrukte

Druk op de zorg

- Amsterdam [het OLVG] ziet een golf patiënten met corona vanuit het zuiden op zich afkomen.
- Media spreken van 'stilte voor de storm', maar de situatie in de ziekenhuizen zou nog houdbaar zijn.
- Ziekenhuizen en huisartsenpraktijken in het hele land zien hun voorraden slinken. Ze overleggen via het ROAZ over de tekorten. Ze vrezen voor de veiligheid van personeel.
- De grootste zorg is momenteel niet het mogelijke tekort aan ic-bedden, want in rap tempo stijgt dat aantal, van 1.150 naar 1.500. Het gebrek aan mondkapjes wordt het grootste probleem, zegt de NVZ.
- Verpleegkundigen maken zich zorgen over het personeelstekort.

Vorbereidende acties in de zorg die inspelen op toenemende vraag en met Kabinetsadviezen

- In alle zorgdomeinen zijn voorbereidende acties in touw: vraag en aanbod hulpmiddelen bij elkaar brengen; extra personeel werven; werkwijzen aanpassen om contact met personen te minimaliseren.

Internationale ontwikkelingen

- In de VS zijn voor het eerst mensen getest op een experimenteel coronavaccin. Vier gezonde vrijwilligers hebben ieder een eerste dosis van het vaccin gekregen.
- De Europese Unie steekt 80 miljoen euro in CureVac, het Duits biotechbedrijf dat aan een vaccin tegen COVID-19 werkt.

Sport

- Vanmiddag vanaf 13.00 uur beslist de UEFA of het EK voetbal dit jaar wel door kan gaan. Kenners verwachten dat het EK doorschuift naar volgend jaar.
- De Japanse premier Abe stelt dat de G7 voorstander zijn van Olympische Spelen mét publiek: Spelen met publiek. Abe ontwijkt de vraag of de G7 sprak over uitstel van de Spelen. Ruim 60% van de Japanners wil uitstel van de spelen.

Onderwijs

- Ruim 95% van de scholen vingen maandag minder dan 10 leerlingen op. 40% ving geen leerlingen op.
- Scholen werken aan onderwijs op afstand. Sommige scholen hadden gisteren al direct een uitgebreid lesschema paraat. In het voortgezet onderwijs gaat de grootste aandacht uit naar de groep eindexamenleerlingen.
- Thieme Meulenhoff laat weten dat er veel animo is voor digitale leermiddelen om het onderwijs voort te kunnen zetten.

Cultuur

- Musea twitteren dat ze op andere manieren toch open zijn zoals de mogelijkheid virtueel door het museum te wandelen.
- Musici in alle genres streamen of zenden opnamen uit van eerder gespeelde stukken.

Economie en bedrijfsleven

- Verschillende media melden dat kabinet, werkgevers en vakbonden het in grote lijnen eens zijn over een groot steunpakket voor bedrijven en zelfstandigen, Vanmiddag presenteert het kabinet een 'kanon aan maatregelen' om het bedrijfsleven door de crisis te helpen, meldt NOS.
- Consumenten slaan nog steeds ruim in in de supermarkten, ondanks de oproep van het kabinet om te stoppen met hamsteren. Dat is de eerste indruk maandag van het CBL. Het CBL verwacht dat de piekdrukke de komende dagen minder wordt en dat de supermarkten snel weer voorzien zijn van genoeg producten.
- De Algemene Nederlandse Kappers Organisatie (ANKO) adviseert alle ondernemers in de kappersbranche om vanaf dinsdag tot en met 6 april de deuren te sluiten.

- Een online petitie van zzp'ers die getroffen zijn door de coronacrisis, is binnen een dag meer dan honderdduizend keer ondertekend.
- Veilingcoöperatie Royal FloraHolland vraagt haar kwekers om minder bloemen en planten aan te voeren. Op de veilig draaide maandag bijna de helft van de aangevoerde goederen door. Royal FloraHolland verwacht dat veel bedrijven binnen enkele weken failliet zullen gaan.

Arbeidsmarkt

- De NOS meldt dat het kabinet vandaag aan het einde van de middag met nieuwe steunmaatregelen komt voor ondernemers, werkgevers en bedrijven. Volgens Haagse bronnen gaat het om een kanon aan maatregelen, waaronder de maatregel dat zzp'ers makkelijker toegang krijgen tot de bijstand. Andere media melden dat de maatregelen (garantieregelingen voor leningen aan het MKB, werktijdverkorting) ook sneller en coulanter toegepast zullen worden.
- De maatregelen komen tegemoet aan de vele oproepen in de media om bedrijven nog meer te ondersteunen. Vooral oproepen tot meer garanties voor het MKB, snellere en soepelere omgang met de werktijdverkorting en een noodfonds waren tot vandaag heel zichtbaar in de media.
- Bij SZW zijn 48.000 aanvragen gedaan voor werktijdverkorting. SZW waarschuwt dat de afhandeling van de aanvragen langer duurt dan normaal door de grote toestroom. Bij SZW stromen momenteel heel veel vragen binnen (van pers en publiek) omdat de website voor werktijdverkorting uit de lucht is. SZW werkt aan een oplossing.
- Uitzendkrachten zoeken hun toevlucht tot de ziektewet om niet in de WW terecht te komen. De uitzendbranche, die voor de kosten opdraait, maakt zich daar grote zorgen over.
- Advocaten wijzen er in de media op dat bedrijven die wegens de coronacrisis werktijdverkorting aanvragen, het loon van hun personeel niet volledig door hoeven te betalen. Volgens de advocaten wekken kabinet en UWV ten onrechte de indruk dat werkgevers het loon onverkort zullen doorbetalen. SZW erkent volgens de berichtgeving dat de verplichting formeel niet in de wet staat, terwijl die indruk wel wordt gewekt. Enkele media waarschuwen da dit gevolgen heeft voor werknemers en kan leiden tot inkomensachteruitgang.
- Werkgeversorganisaties in de reis- en horecabranche raden hun leden aan om de WW-uitkering van personeel waarvoor zij werktijdverkorting vragen niet aan te vullen tot het normale loon. Eerder gingen werkgevers ervan uit dat dit verplicht is, maar inmiddels is bekend dat dit niet zo is.
- Vakbond CNV waarschuwt dat werkgevers ondanks de zware tijden vanwege de coronacrisis hun personeel geen gedwongen verlof op mogen leggen. Bij de vakbond zijn hierover meerdere bezorgde telefoontjes van werknemers binnengekomen.
- Ondernemers wijzen er op sociale media op dat er voor vragen over het coronavirus er een speciaal landelijk loket is. Verder verschijnen op sociale media oproepen om ook de culturele sector te steunen: 'in de zwaar getroffen Nederlandse culturele sector werken ongeveer evenveel mensen als bij de KLM. Hopelijk wil Hoekstra ook die bedrijvigheid 'koste wat kost' overeind houden.' Ook wordt er aandacht voor 'het werkvolk' gevraagd, naar aanleiding van de berichten dat KLM ondersteund wordt.

Kinderopvang

- Kinderopvang is op maandag voor 10 -20 % gevuld. Het is rustiger op de scholen en KO dan verwacht, de vraag is of dit komt door de onduidelijkheid over welke kinderen nog in aanmerkingen komen (één van beide ouders werkzaam in vitale sector). Kinderopvanginstellingen die zijn aangesloten bij brancheverenigingen zijn door branche geïnformeerd, maar niet aangesloten organisaties zijn wellicht minder goed op de hoogte. De brancheorganisaties geven aan dat kinderopvangorganisaties zijn nu bezig met inregelen, over twee dagen kijken ze of ze aanpassingen moeten doen.
- In de loop van maandag is er veel media-aandacht voor het bericht dat het geen harde eis is dat beide ouders in vitale sectoren werkzaam zijn.
- Op sociale media zijn er zorgen over de kleinschalige opvang die mensen met elkaar organiseren: 'lijkt mooi, maar dan zijn de kinderen op kleinere schaal alsnog bij vreemden zodat het virus in theorie alsnog kan worden over gedragen.'

Verkeer en vervoer

- De Tweede Kamer maakt zich zorgen over de gevolgen van het coronavirus voor de transportsector. Von der Leyen (EC) heeft gisteren gezegd dat de EU tijdelijk haar grenzen moet sluiten voor alle 'niet-essentiële' reizigers van buiten de EU. Vrachtvervoer moet juist zo onbelemmerd mogelijk doorgaan. Ze vraagt de Europese regeringsleiders het inreisverbod dinsdag goed te keuren.
- Schiphol komt per direct met extra ruimte voor vrachtluchten.
- Gebruik van het OV neemt af. In navolging van NS schrappen ook andere vervoerders treinen tijdens spitsuren. Zo haalt NMBS in België vanaf maandag 95 treinen van en naar Brussel uit de dienstregeling. Arriva zegt nog te werken aan een alternatieve dienstregeling.
- Bovag en de Vereniging Rijschool Belang zeggen dat de meeste rijscholen in Nederland hun leerlingen nog gewoon praktijklessen laten volgen. Of een rijles doorgaat, is een zaak tussen de leerling en de instructeur
- Expediteur Van Donge & De Roo ziet 25% volumedaling vanwege coronacrisis.
- Het is topdrukte voor de supermarkt tak van logistiek dienstverlener Nedcargo. Topman Antvelink ziet dat er daardoor 40% meer goederen worden vervoerd.
- Er worden personeelsproblemen bij de RDW keuringsstations verwacht, waardoor er prioriteit moet worden gegeven aan de logistiek in Nederland. Bussen en vrachtwagens hebben nu dus voorrang bij de keuringsstations.

Water

- Waterschappen en drinkwaterbedrijven bereiden zich voor om hun vitale activiteiten uit te blijven oefenen. De drinkwaterbedrijven hebben bij de eerste geluiden rondom Corona de continuïteitsplannen op het gebied van pandemie geactualiseerd.
- STOWA noemt de kans dat het Corona-virus in het afvalwater zit zeer klein en vindt extra hygiënemaatregelen voor medewerkers van rwzi's ook bij een toename van het aantal besmettingen niet nodig.
- Volgens Vitens loopt het drinkwater geen gevaar door het coronavirus en neemt maatregelen om ervoor te zorgen dat er voldoende schoon drinkwater in ons land is.
- Klanten van Dunea worden in geval van wanbetaling niet afgesloten.
- Watersector behoort tot vitale beroepen. Tot de vitale sectoren behoren de drinkwatervoorziening en 'keren en beheren waterkwantiteit', een verantwoordelijkheid van de waterschappen en Rijkswaterstaat.

Pensioenen

- Er verschijnen berichten dat de pensiofondsen (vooral ABP) sneeïhard worden getroffen door de coronacrisis en dat hierdoor pensioenkortingen dreigen voor veel Nederlanders.
- De noodlijdende reisbranche vraagt het pensioenfonds om hulp in de vorm van uitstel van betalingen. Volgens het pensioenfonds zitten daar haken en ogen aan en kan het niet zomaar, er zijn regels voor in de Pensioenwet.

Defensie

- Minister Bruins zegt in reactie op Kamervragen, dat met allerlei maatregelen er in totaal 1500 plekken op de IC's kunnen worden gerealiseerd. Defensie zorgt hierbij voor 70 extra beademingsapparaten.
- Militairen in Havelte en mariniers in Doorn gaan zo veel mogelijk thuiswerken, in de marinehaven is het 'ongewoon stil' door de maatregelen van de Koninklijke Marine.
- Gemeenteambtenaren en politie gaan vanaf vandaag in Noord- en Oost-Gelderland en Flevoland controleren op naleving van alle nieuwe corona-maatregelen. Mogelijk kan daar ook de Marechaussee voor worden ingezet.

Reisadviezen

- Voorzitter Oostdam van de ANVR heeft minister Blok telefonisch gevraagd om overheidssteun voor de reisbranche. Blok heeft toegezegd dit onder de aandacht te brengen bij het kabinet.

- Garantiefonds SGR roept Nederlanders die een vakantiereis hebben geboekt op gebruik te maken van de speciale 'coronavoucher', die de ANVR heeft gelanceerd. De voucher is een alternatief voor het terugvragen van de reissom. Als reizigers dat massaal zouden ontstaat de kans dat de reisorganisaties failliet gaan, wat nadelig is voor iedereen. De coronavoucher is een jaar geldig en gedekt door de SGR.
- Corendon haalt sinds gisteravond al haar vakantiegangers op van de Canarische Eilanden. Daarvoor worden ook vandaag nog extra vluchten ingezet naar Amsterdam en Brussel. Corendon wil daarmee een eventuele lockdown voor zijn. Het gaat om ca 1000 mensen.

Internationaal

- Vandaag om 12.00 uur gaat een lockdown in voor Frankrijk, de inwoners mogen dan alleen nog met een speciale reden de straat op. Werk, doktersbezoek en boodschappen gelden als zulke redenen.
  - In Duitsland sluiten de meeste winkels, m.u.v. supermarkten en winkels met onmisbare zaken, zoals drogisten.
  - In de VS zijn regio's waar veel besmettingen in lockdown.
  - De gehele bevolking van Venezuela gaat in quarantaine.
  - Colombia heeft de grenzen gesloten.
  - Canada sluit de grenzen voor alle buitenlanders, behalve Amerikanen.
- De financiële maatregelen die het kabinet afgelopen week aankondigde, melden nu ook de EU-ministers van Financiën alles op alles te zetten om de schade te beperken die de coronacrisis toebrengt aan de Europese economie. Zij komen met een maatregelenpakket. Verder heeft ook de Europese Investeringsbank 40 miljard euro vrij gemaakt om de coronacrisis het hoofd te bieden.

Communicatie

- Het is veel drukker op de telecomnetwerken dan normaal. Meerdere providers ervaren maandagochtend problemen, maar de capaciteit is inmiddels vergroot en telecombedrijven zeggen de drukte aan te kunnen.

Functioneren Openbaar Bestuur

- Ook voor bestuurders en openbare organen heeft de crisis een uitwerking. Zo moet ook burgemeester Van Zanen (Utrecht) noodgedwongen thuiswerken en worden raadsvergaderingen en andere afspraken telefonisch afgewerkt. De provincie Groningen zet voorlopig alle politieke activiteiten op pauze. Kamervoorzitter Arib meldt dat voorlopig alleen de strikt noodzakelijke debatten in de TK doorgaan.
- De Raad van State houdt vanwege het coronavirus vanaf dinsdag geen zittingen meer van de afdeling bestuursrechtspraak. De RvS houdt wel de mogelijkheid open om dringende zaken alsnog op een zitting te behandelen.
- Tweede Kamer gaat in zeer beperkte vorm functioneren. Alleen vergadering op woensdag, de rest zoveel mogelijk digitaal en schriftelijk. Slechts uiterst noodzakelijke wetgeving en corona-debatten worden gevoerd.

Uitvaartbranche

- Ook de uitvaartbranche heeft verstrekende maatregelen getroffen. Vanaf vandaag mogen nog maar maximaal dertig mensen aanwezig zijn bij een uitvaart. Ook wordt mensen opgeroepen afstand van elkaar te bewaren en wordt de nazit voorlopig geweerd. Tevens is het beroep van uitvaartondernemer toegevoegd aan de lijst met vitale beroepen.

Bouwen/wonen

- Bouwend Nederland en het EIB melden dat de gevolgen voor de bouw nog onzeker zijn. Er is 'kalmte voor de storm', stelt het EIB. Het is nu nog niet de sector die het hardst getroffen wordt, maar zij maken zich grote zorgen voor de toekomst. Vooralsnog zijn de meeste bouwplaatsen nog open, maar wel zien zij veel

(buitenlandse) werknemers vertrekken en komt 'de klad' in alle nieuwe opdrachten. Dit is na de stikstof- en pfas-crisis, een nieuwe domper voor de bouw.

- Particuliere klussen worden uit voorzorg afgezegd of uitgesteld.
- Hypotheekverstrekkers en andere bemiddelaars merken dat huizenkopers en -verkopers onzeker zijn en bijvoorbeeld taxaties en bezichtigingen uitstellen.

Pensioenen

- Verschillende kranten schrijven dat nu de beurskoersen en rentes wereldwijd dalen, ook de Nederlandse pensioenfondsen diep wegzakken, waarbij met name ambtenarenfonds ABP het zwaar heeft.

Justitie en Veiligheid

- Er komt noodopvang voor nieuwe asielzoekers die zich in het aanmeldcentrum in Ter Apel melden zo lang de asielprocedure stilligt. Eerder werd bekend dat de nieuwe asielzoekers niet mee terecht konden in de opvang. Waar de noodopvang komt is nog niet bekend.
- Verschillende media melden dat coffeeshops cannabis mogen verkopen aan afhaaloketten. Wel gelden voorwaarden zoals een maximum aantal klanten binnen een minimale afstand van 1,5 meter tussen personen.
- In verschillende (regionale) media aandacht voor maatregelen van de politie. RTV Noord meldt dat de politie Noord-Nederland alleen aanhoudingen verricht die niet kunnen wachten. Politiechef Gert Telman van het district IJsselland-Zuid zegt tegen AD dat aangifte doen voorlopig alleen telefonisch kan.

Defensie

- Minister Bijleveld meldt dat militairen klaar staan, maar moeten zelf ook overeind blijven.

Koninkrijksrelaties

- Curaçao heeft de maatregelen in de strijd tegen het coronavirus fors aangescherpt. Het vliegverkeer en de scheepvaart worden bijna helemaal aan banden gelegd. Publieke bijeenkomsten als voetbalwedstrijden en kerkdiensten zijn verboden. Ook wordt inwoners opgeroepen thuis te werken en zoveel mogelijk binnen te blijven.
- Ook Aruba heeft alle grenzen gesloten en Bonaire meldt dat alle internationale vluchten worden geweerd. Op de meeste eilanden zijn tevens alle scholen gesloten, alleen Sint Maarten houdt ze voorlopig open.
- Een Nederlandse toerist op Curaçao die besmet is met het coronavirus is in de nacht van zondag op maandag opgenomen in het Curaçao Medical Center. De patiënt ligt in isolatie. Op Aruba wordt het derde besmettingsgeval gemeld.
- Het Bestuurscollege (BC) van Bonaire een taskforce ingesteld die zich concentreert op de effecten voor bedrijven en werkgelegenheid. Ook hebben de openbare lichamen van Bonaire, Sint Eustatius en Saba dit weekend een gezamenlijke brief gestuurd naar ministers Wiebes, Koolmees en Knops waarin met klem wordt aangedrongen om de extra steunmaatregelen die het kabinet heeft afgekondigd voor Europees Nederland ook van toepassing te verklaren voor Caribisch Nederland.
- Ook het Centraal Dialoog Bonaire heeft in een brief aan minister Knops de alarmklok geluid en vraagt de minister om Bonaire volwaardig te betrekken bij alle noodmaatregelen die voor Nederland worden ontwikkeld.

Afgelastingen

- De European Business Aviation Convention & Exhibition (EBACE), 26-28 mei 2020 afgelast
- Voorkennisdag 'Meten en Monitoren' en de Kennisdag Inspectie Waterkeringen op 18 en 19 maart verplaatst naar het najaar
- Fietsersbond activiteiten: Fietsen Alle Jaren en de Fietschool zijn t/m 6 april 2020 geannuleerd.
- De aftrap van de landelijke Maand van de Vrijheid op 4 april in Tubbergen (Overijssel) gaat niet door.

Overig

- Veel zorgboerderijen in het hele land sluiten hun deuren.
- Waddeneilanden gaan voorlopig niet op slot voor toeristen.
- Sommige restaurant bieden een afhaalservice aan.

Betekenisgeving

Reacties op toespraak Rutte

- Coalitie en groot deel van de oppositie reageren o.a. via Twitter positief. Asscher spreekt van een eerlijke en moeilijke boodschap. Klaver bewondert de 'eerlijke en indringende boodschap'. O.a. Asscher spreekt van een eerlijke en moeilijke boodschap. Klaver bewondert de 'eerlijke en indringende boodschap'. "Een mooie oproep aan ons allen", aldus Ouwehand (PvdD). Jetten (D66) zegt dat de boodschap recht doet aan de ernst van de situatie. Marijnissen (SP) sprak van een 'indrukwekkende en indringende toespraak'. Krol (50PLUS), Van der Staaij (SGP) en Azarkan (DENK) laten zich in soortgelijke bewoordingen uit.
- PVV en FvD zijn kritisch. Wilders (PVV) vindt het jammer dat niet gekozen is voor een lockdown. "Maar we strijden beiden voor een indamming van de crisis," aldus Wilders op Twitter. Baudet (FvD) vindt de hoop op groepsimmunititeit een 'uitzonderlijke, riskante strategie' en pleit voor 'de om ons heen gekozen aanpak incl. grenscontroles!'.
De Telegraaf schrijft in het commentaar dat de gemaakte keuzen van het kabinet een 'hobbelige weg' is. Buitenlandse experts zeggen dat er te weinig kennis is van het virus om te veronderstellen dat groepsimmunititeit en een geleidelijke verspreiding werken. "De kritiek staat in schril contrast met de instemmende reacties in eigen land." Nederland gaat een onzekere periode tegemoet, aldus de krant.
- Het algemene publiek spreekt op Twitter ook zijn waardering uit.
- Volgens Fresen (NOS Journaal) mag de uitspraak van Rutte dat het kabinet bedrijven 'niet in de steek' laat gezien worden als 'een belofte van de premier dat ze er ook inderdaad alles aan gaan doen'. Vanmorgen vroeg twittert Fresen dat naar verwachting eind van de middag een economisch steunpakket wordt gepresenteerd: 'Bronnen zeggen dat er grof geschut wordt ingezet; een "bazooka" aan steunmaatregelen voor bedrijven, zzp'ers'. Noorlander (Nieuwsuur) concludeert dat de lijn van de Rutte wordt gevolgd.
- 't Hart, deskundige crisiscommunicatie zegt bij Nieuwsuur dat hij met bewondering naar de toespraak heeft gekeken. "Knap gedaan. Zeker ook van de mensen die achter hem staan". Hij stelt voor dat Rutte vaker een toespraak houdt. "Blijf in gesprek met de bevolking."

WHO

- Tedros (WHO) roept alle landen op om ieder 'verdacht COVID19-geval' te testen. We kunnen deze pandemie niet stoppen als we niet weten wie er besmet zijn, aldus Tedros.

Onderwijs

- Volgens de Algemene Vereniging Schoolleiders (AVS) zijn scholen na de sluiting vooral blij zijn dat er nu duidelijkheid is vanuit de overheid.
- Veel ouders - ook die met vitale beroepen - hebben hun kinderen nog thuisgehouden of alternatieve opvang geregeld. Ouders staan voor elkaar klaar en tonen veel begrip voor de maatregelen, zegt de AVS.

Cultuur

- Vanuit de cultuursector wordt positief gereageerd op de warme woorden van minister van Engelshoven.
- Op social media laten zzp'ers weten dat ze vinden dat zzp'ers in de culturele sector worden voorgetrokken en dat zzp'ers in andere sectoren terug moeten vallen op de bijstand.

Gevolgen bedrijfsleven

- Vanuit verschillende sectoren klinkt de roep om versoepeling van de eisen aan werktijdverkorting en vermindering van de administratieve lasten.

- Ondernemend Nederland (ONL) vindt de steunmaatregelen voor ondernemers 'totaal onvoldoende' en vreest voor faillissementen wanneer het kabinet niet met meer hulp over de brug komt. Verschillende regelingen zouden te bureaucratisch zijn.
- Inretail, brancheorganisatie voor de non-foodretailsector, verwacht dat de sluiting van non-foodwinkels een kwestie van dagen is. De organisatie vreest faillissementen en vraagt de landelijke overheid en gemeenten om het innen van belasting aan winkeliers uit te stellen.
- LTO Nederland stelt een viertal noodmaatregelen voor, zodat boeren en tuinders in Nederland de crisis overleven, waaronder het instellen van een noodfonds en maatregelen gericht op het behoud van arbeidskrachten.
- Glastuinbouw Nederland wil voor de sierteeltsector deze week een maatregelenpakket met een noodfonds van 2 miljard euro afdwingen.
- ZZP Nederland en FNV Zelfstandigen willen een financieel noodplan voor zelfstandigen. Ze pleiten voor verruiming van de BBZ, de bijstand voor zelfstandigen.
- Reisbrancheorganisatie ANVR vraagt om een flink steunpakket voor de reisbranche.

Arbeidsmarkt

- VNO-NCW-voorzitter Hans de Boer is optimistisch over de aangekondigde steunmaatregelen. Ook MKB-Nederland zegt tevreden te zijn met de richting die het kabinet mee neemt en de duidelijke maatregelen. Marieke Stelling (NRC) vindt dat ruimhartig steun geven aan getroffen bedrijven en ondernemers past bij het advies dat veel economen uitdragen.
- Biesheuvel (ONL) vindt dat er nog meer moet gebeuren om bedrijven te ondersteunen. Hij pleit voor een financiële compensatie voor horecaondernemers en roept gemeenten op om per direct de ozb-heffingen en terrasvergunningen op te schorten.

Fiscale maatregelen

- De ingrijpende steunmaatregelen waarmee de centrale banken de onrust op de markten heeft willen beteugelen, hebben volgens nieuwsmedia niets geholpen. In Azië, Europa en in de Verenigde Staten maakten de beurzen gisteren opnieuw forse duikelingen.
- Volgens nieuwsmedia zakten de koersen op de beurs al harder weg dan in 2008. Beleggers beginnen in te prijzen dat de coronapandemie niet alleen een flinke recessie, maar ook een majeure financiële crisis uit gaat lokken.
- De virusuitbraak verlamt de hele economie en duwt de eurozone dit jaar in een recessie. Dat zegt Eurocommissaris voor de interne markt Thierry Breton. "We zijn in oorlog met het virus en voeren een economische oorlog", zegt de Fransman. Voor de uitbraak werd nog een groei verwacht van 1,4%, maar de groei slaat om in een krimp omdat corona 2 tot 2,5% groei kost.

Veiligheid

- In diverse media-aandacht voor het (deels) sluiten van de rechtbanken. De Telegraaf kopt dat hierdoor de achterstanden in de rechtspraak verder oplopen. Saskia Belleman legde gisteren bij Op1 uit dat rechtbanken zelf bepalen welke zaken urgent zijn en dus wel kunnen doorgaan.
- Maria Genova waarschuwt in De Telegraaf dat de huidige situatie grote mogelijkheden biedt voor cybercriminelen. Met name de risico's van thuiswerken worden onderschat, zo stelt ze.

Defensie

- Op sociale media en in whatsappgroepen gingen maandag geruchten rond dat er een lockdown zou komen en dat het leger paraat stond om deze te handhaven. Al voor de toespraak meldde o.a. de NOS o.b.v. bronnen dat Rutte geen extra maatregelen bekend zou maken.

Internationaal

- De Italiaanse professor in microbiologie en virologie Burioni kraakt de Nederlandse aanpak van de coronacrisis. Volgens hem is er geen basis voor het idee dat er groepsimmunititeit kan ontstaan voor het coronavirus (De Telegraaf).
- In een toespraak voor de Franse televisie noemt de Franse president Macron de coronacrisis een 'oorlog' met een 'onzichtbare vijand'.
- NRC.Next zet vraagtekens bij de aangekondigde sluiting van de buitengrenzen van het Schengengebied. De maatregel zou symbolisch zijn omdat er op dit moment al nauwelijks grensverkeer plaatsvindt. Ook noemt de krant solidariteit tussen EU-landen onderling in de coronacrisis soms ver te zoeken.
- Verschillende kranten noemen de maatregel een reactie op het herinvoeren van grenscontroles door de EU-landen Duitsland, Oostenrijk, Polen, Hongarije, Tsjechië, Denemarken en Litouwen, alsmede niet EU-lidstaat Zwitserland. Door het sluiten van de buitengrenzen zouden de binnengrenzen weer open kunnen is de redenatie van de Europese Commissie.
- Kranten zien een tweedeling in Europa in de strijd tegen het virus. Zuidelijke landen zetten de samenleving op slot, in het noorden kiest men voor een minder harde aanpak. Volgens het ND is er geen gecoördineerde aanpak omdat de EC geen centrale bevoegdheid heeft op gebied van volksgezondheid. Het FD schrijft dat dit ontbreken van een centrale aanpak de vraag kan oproepen waartoe de Europese samenwerking eigenlijk dient.

Wie is getroffen? (1 ^e ring)	Wie is betrokken? (2 ^e ring)	Wie voelt zich betrokken? (3 ^e ring)
<ul style="list-style-type: none"> • Nederlanders die overleden zijn aan COVID-19 • Nederlanders besmet en/of geïsoleerd in gebieden getroffen door COVID-19 • Patiënten, medewerkers en bezoekers van gesloten Nederlandse ziekenhuizen • Bedrijven die getroffen worden door de gevolgen van het virus of door de maatregelen. • Nederlanders in het buitenland. 	<ul style="list-style-type: none"> • Familie, vrienden, omwonenden van getroffen Nederlanders • Werknemers en klanten van getroffen bedrijven • Zorginstellingen en personeel • Organisaties met getroffen medewerkers/studenten • Banken, aandeelhouders, pensioenfondsen, staten, bedrijven, Air France-KLM • Familie van Nederlanders in door het coronavirus getroffen landen • Reisorganisaties en luchtvaartmaatschappijen 	<ul style="list-style-type: none"> • Actieve burgers die zich (o.a. op sociale media) zorgen maken over het virus • Algemeen publiek • Politici